

Studia muz. z zakresu kompozycji odbył 1872-78 w Instytucie Muz. w Warszawie (obecnie Uniwersytet Muz. im. Fryderyka Chopina) pod kierunkiem W. Żeleńskiego; nast. studiował w konserwatorium w Sankt Petersburgu u N.F. Sołowjowa i A.G. Rubinsteina (kompozycja) oraz N.A. Rimskiego-Korsakowa (instrumentacja) i 1890 uzyskał dyplom ze złotym medalem; pracował w szkołach muz. w Kijowie i Moskwie oraz w moskiewskim przedstawicielstwie warsz. składu fortepianów J. Hermana i L. Grossmana; 1904 został prof. Instytutu Muz. w Warszawie – wykładał historię muzyki i estetykę, a od 1909 (po śmierci Z. Noskowskiego) prowadził też klasę kompozycji; uczył m.in. J. Lefeldę, J.A. Maklakiewicza, P. Perkowski, K. Wilkomirskiego, B. Szabelskiego, B. Woytowicza; był współzał. i red. naczelnym „Kwartalnika Muzycznego”.

Twórczość S. należy do nurtu późnoromantycznego; jego utwory fortepianowe (m.in. *Six préludes, Toccata A-dur*) pisane są w konwencji stylizowanych tańców lub muzyki salonowej; kompozycje kameralne (6 kwartetów smyczkowych, utwory na skrzypce i fortepian, m.in. *Alla Cracovienne, Trois mazurkas, Trois pièces, Deux feuilles d'album*) także utrzymane są w duchu romantycznym, zaś 3-aktowe opery (*Filénis*, 1897, wg dramatu H. Erlera; *Maria*, 1903-04, wg poematu A. Malczewskiego) są zbliżone do koncepcji dramatu muz. R. Wagnera; S. tworzył również utwory orkiestrowe (*Polonez B-dur, Fantazja symfoniczna d-moll*) i wokalnie-instrumentalne (kantata *Uczta Baltazara*, 1890).

M.T. Łukaszewski, *Kompozytorzy polscy 1918-2000*, Gd 2005, II 936-938; B. Chmara-Zaczkiewicz, EM(B) X 86-87.

Julia Kosińska

STATOLATRIA (wł. *stato* państwo, gr. *latreia* służebna cześć należna Bogu), skrajna forma → etatyizmu, kult → państwa jako najwyższej wartości i instancji pozbawiającej obywateli decydowania w sprawach polit.-gosp. oraz sterującej ich życiem społeczno-kulturalnym, rel., osobistym i duchowym.

Kategorię „s.” wprowadził A. Martinet w dziele *S. ou le communisme légal* (P 1848), odnosząc ją do → absolutyzmu monarchiczno-konstytucyjnego jako formy → panteizmu, w którym „bóg-państwo” jest społ. inkarnacją „boga-universum”; wg E. Avogadra della Motta s. jest idolatrią idei oraz ludzkości (nacja, lud, państwo), narzucającą jednostkom doktrynę, prawo, etykę, a także religię; G. Rolli uważał, że jest ona pogańską praktyką partii polit., przedkładającą interes państwa nad prawa obywateli oraz podporządkowującą mu ich wolność (zwł. rel.); program s. przypisywany B. → Mussolinie-mu (→ faszizm) przedstawił 1932 G. → Gentile.

W → katolickiej nauce społecznej s. traktowana jest jako doktryna i praktyka sprzeciwiająca się godności oraz wolności osoby, naruszająca prawa → rodziny i deformująca funkcjonowanie → społeczeństwa (→ pomocniczości zasada); 1931 pap. Pius XI w enc. *Non abbiamo bisogno* (AAS 23(1931) 285-312) bronił prawa rodziny do wychowania i ochrony dzieci oraz młodzieży przed nadmierną ingerencją faszystowskiego państwa, a potępiając ideologię hitlerizmu, w enc. → *Mit brennender Sorge* zarzucał jej bałwochwalstwo struktur państw., naruszające ład ustanowiony przez Boga; pap. Pius XII w przemówieniu do Dina Alfieriego, ambasadora Włoch, z 7 grudnia 1939 (AAS 31(1939) 704-705) podkreślał, że panujące w Europie systemy totalitarne są owocem „fałszywego procesu myślenia i działania, który uczłowiecza to, co boskie, i ubóstwia to, co ludzkie”; pap. Jan Paweł II w orędziu na Świat. Dzień Pokoju (AAS 77(1985) 165) ostrzegł przed podporządkowaniem narodów systemom „ubóstwiających kolektyw”, a charakteryzując struktury zła w → *Sollicitudo rei socialis*, podkreślał, że decyzje gosp. i polit. mogą kryć bałwochwalczy kult pieniądza, ideologii, klasy i technologii.

L. von Mises, *Omnipotent Government. The Rise of the Total State and Total War*, NH 1944, Indianapolis 2011; B. Mussolini, *Opera omnia*, Fi 1961, XXXIV 115-131; *Lessico universale italiano di lingua*, R 1979, 704; L. Sturzo, *Fascismo come s.*, w: *Interpretazioni del fascismo*, Bol 1982, 299-313; *Il nuovo Zingarelli*.

Vocabolario della lingua italiana, Bol 1983, 1994¹²; M. Baldini, *Il liberalismo, Dio e il mercato*, R 2001; D. Antiseri, *Il liberalismo cattolico italiano*, Soveria Mannelli 2010.

Marek Jeżowski

STATTLER BENEDICT SJ, ur. 30 I 1728 w Kötzing (Bawaria), zm. 21 VIII 1797 w Monachium, teolog, filozof, pedagog.

W 1745 wstąpił do zakonu; studiował filozofię, matematykę i teologię na uniw. w Ingolstadt; 1759 przyjął święcenia kapł. oraz podjął wykłady z filozofii i teologii w Straubingu, Insbrucku i Solurze; 1770 został prof. teologii na uniw. w Ingolstadt, 1773 członkiem Bayerische Akademie der Wissenschaften, 1782 prob. w Kemnath, a od 1788 w Monachium; 1790-94 był cenzorem księżęcym (występował przeciw wpływom filozofii I. → Kanta); do znaczniejszych jego uczniów należał J.M. → Sailer.

S. był autorem dzieł m.in. z zakresu filozofii (*Tractatio cosmologica de viribus et natura corporum*, Mn 1763; *Philosophia methodo scientiis propria explanata* I-VIII, Au 1769-72; *Anti-Kant* I-II, Mn 1788; *Kurzer Entwurf der unausstehlichen Ungereimtheiten der Kantischen Philosophie*, Mn 1791; *Unsinn der französischen Freiheitsphilosophie*, Au 1791; *Wahres Verhältniss der Kantischen Philosophie zur Religion und Moral*, Mn 1794), teologii (*Demonstratio evangelica*, Au 1770; *De locis theologis*, Weissenburg 1775; *Demonstratio catholica*, Pappenheim 1775; *Theologia christiana theoretica* I-VI, Ig 1776-80), etyki (*Ethica christiana universalis*, Ig 1772; *Ethica christiana communis* I-III, Au 1782-89; *Vollständige christliche Sittenlehre* I-II, Au 1789-91; *Allgemeine katholisch-christliche Sittenlehre* I-II, Mn 1791), a także katechetyki (*Allgemeine katholisch-christliche theoretische Religionslehre* I-II, Mn 1793; *Katechismus der katholisch-christlichen Glaubens- und Sittenlehre für Kinder der ersten zwei Klassen deutscher Schulen*, Mn 1794); zajmował się zagadnieniem kapłaństwa (*Wahre und allein hinreichende Reformationstheorie der katholischen gesammten Priesterstandes*, Ulm 1791) oraz problematyką ekum., a zwł. kwestią eklezjalnego zjednoczenia protest.-kat. (*Plan zu der allen möglichen Vereinigung im Glauben der Protestanten mit der katholischen Kirche und den Grenzen dieser Möglichkeit*, Au 1791); jest też autorem rozpraw z zakresu mineralogii (*Metallurgia et mineralogia*, In 1765; *Mineralogia specialis* I-II, In 1766).

W publikacjach S. widoczny jest wpływ myśli G.W. → Leibniza i Ch. Wolffa oraz zdecydowana krytyka filozofii Kanta; logicę argumentacji osadzał na założeniach geometrii i matematyki; usiłował ukazywać prawdy Kościoła rzym.kat. w świetle przesłanek religii naturalnej, faktów z dziejów chrześcijaństwa oraz filozofii; jego poglądy etyczne opierały się na pojęciu szczęśliwości; mimo iż bronił prawowierności nauki Kościoła rzym.kat., większość jego gł. dzieł teol. znalazła się na indeksie.

H. Reusch, ADB XXXV 498-506; A.C. Cotter, EC XIV 282; J. Bernard, DThC XIV 2567-2579; F. Scholz, *Benedikt S. und die Grundzüge seiner Sittlichkeitslehre. Unter besonderer Berücksichtigung der Doktrin von der philosophischen Sünde*, Fr 1957 (bibliogr.); *Katholische Theologen Deutschlands im 19. Jahrhundert*, Mn 1975, I 11-34; M. Miedaner, *Die Ontologie Benedict S.*, F 1983; R. Lachner, BBKL X 1230-1235; DBE IX 454-455; K.H. Ruhstorfer, *Benedikt S. Theologie als System der Vernunft*, w: *Theologen des 17. und 18. Jahrhunderts. Konfessionelles Zeitalter – Pietismus – Aufklärung*, Da 2003, 181-203; K. Fitschen, RGG VII (2004⁴) 1691-1692; Ph. Schäfer, LThK IX (2006) 935.

Stanisław Józef Koza

STATTLER HENRYK, ur. 3 VI 1834 w Krakowie, zm. 26 V 1877 w Warszawie, rzeźbiarz, syn Wojciecha Kornelego.

Początkowe nauki w zakresie sztuki pięknych pobierał u ojca; 1844-52 studiował w krak. Szkole Sztuk Pięknych, a po otrzymaniu stypendium rządowego kontynuował naukę w rzym. Accademia di San Luca; w Rzymie przebywał do 1860, realizując wiele rzeźbiarskich zamówień; w tym czasie dużo podróżował (Paryż, Wiedeń); po powrocie do kraju prowadził od 1861 w Warszawie własną pracownię w Hotelu Eur.; w związku z realizacją zamówień wyjeżdżał też do Moskwy i Krakowa.